

ФОРМУВАННЯ ЗДІБНОСТІ ДО ОРІЄНТАЦІЇ У ПРОСТОРІ ДІТЕЙ 4-5-РІЧНОГО ВІКУ З ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ

Воловик Н.І.

Національний педагогічний університет імені М. Драгоманова

Анотація. Метою статті було перевірити ефективність методики формування координаційної здібності до просторового орієнтування у дітей 4-5 років з функціональними порушеннями зору. Виявлено позитивні зрушення в рівні розвитку цього виду координаційних здібностей, про що свідчить більш виражені зміни показників у дітей експериментальних груп у порівнянні з контрольними. Дана методика сприяє зменшенню коефіцієнту варіації впродовж дослідження у дітей 4-5 років експериментальних груп. Застосування спеціальних навчальних завдань є ефективним підходом у методиці навчання здібності до просторового орієнтування та розкриває нові можливості у підвищенні ефективності фізичного виховання у дітей дошкільного віку з порушенням зору.

Ключові слова: діти, зір, методика, орієнтування, простір, формування

Аннотация. Воловик Н.И. **Формирование способности к ориентации в пространстве детей 4-5-летнего возраста с функциональными нарушениями зрения.** Целью статьи было проверить эффективность методики формирования координационной способности к ориентации в пространстве у детей 4-5 лет с функциональными нарушениями зрения. Выявлено положительные сдвиги в уровне развития данной координационной способности, о чем свидетельствуют более выраженные изменения показателей экспериментальных групп. Даная методика позитивно влияет на уменьшения коэффициента вариации в течение исследования у детей 4-5 лет экспериментальных групп. Использование специальных заданий является эффективным подходом в методике обучения способности к ориентации в пространстве и раскрывает новые возможности повышения эффективности физического воспитания у детей дошкольного возраста с нарушением зрения.

Ключевые слова: дети, зрение, методика, ориентация, пространство, формирование

Annotation. Volovik N.I. **The formation of the spatial orientation skills of four and five-year-old children with functional visual impairment.** The purpose of the article was to test methods for the formation of the spatial orientation coordination skills of four and five-year-old children with functional visual impairment. It was find out the positive changes in level of the development of the coordination skills, according to the date that show more expressed changes indicators of four and five-year-old children with functional visual impairment of experimental groups comparing with control groups. This method promote coefficient of variation during research of four and five-year-old children of the experimental group. The using of special training tasks is an effective approach in the methods of the spatial orientation skills training and ensures new possibilities for the increasing effectiveness of physical education in infant school for preschool children with visual impairment.

Key words: children, formation, methods, orientation, spatial, vision.

Вступ.

Координаційні здібності визначаються тими біологічними та психічними функціями, які у дітей з вадами зору мають дефектну основу, що призводить до порушення їх розвитку [7]. У дітей з патологією зору, як правило, значні відхилення моторики розповсюджуються на сферу координаційних здібностей [5,7], які за всіма показниками відстають від параметрів здорових однолітків [1,8]. Найбільше зниження рівня розвитку виявлено за координаційною здібністю до орієнтації у просторі [1,3]. Аналіз науково-методичної літератури та інформація отримана протягом педагогічного дослідження показали, що недостатня кількість робіт з проблеми методики формування здібності до орієнтації у просторі у дітей дошкільного віку з порушенням зору, що суттєво знижує ефективність навчання спрямованого на розвиток та удосконалення рухової сфери дітей дошкільного віку з даною патологією.

Тема дослідження входить до Тематичного плану науково-дослідних робіт Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова: „Теорія і технологія навчання та виховання в системі освіти”.

Формулювання цілей статті.

Перевірити ефективність методики формування здібності до орієнтації у просторі у дітей 4-5 років з функціональними порушеннями зору. Використано такі *методи*: аналіз науково-методичної літератури; аналіз медичних карт; педагогічні спостереження; педагогічний експеримент; методи математичної статистики (критерій W Шапіро-Уілкі, F-критерій Фішера, t-критерій Стьюдента, модифікований t-критерій Стьюдента для зв'язаних вибірок, для оцінки приросту показників координаційних здібностей використовували формулу, запропоновану В.І. Усачевим).

Результати дослідження.

Дослідження проводилось з дітьми 4-5 років на заняттях з фізичної культури на базі спеціалізованої школи-дитячого садка „Пізнайко” для дітей з порушенням зору та на базі дошкільного навчального закладу № 712 м. Києва. Всього в експериментальному дослідженні взяло участь 213 дітей. У констатувальному педагогічному експерименті взяло участь 139 дітей 4-5 років: 37 дітей з порушенням зору, 42 дітей без зорової патології 5 років, 32 дитини з вадами зору та 28 без них 4 років. У формувальному педагогічному експерименті – 74 дітей 4-5 років з вадами зору: 20 дівчаток та 18 хлопчиків 5 років, 16 хлопчиків та 20 дівчаток 4 років.

За даними проведеного констатувального експерименту з визначення рівня розвитку здібності до орієнтації у просторі дітей 4-5-річного віку виявлено відставання від показників здорових однолітків: у дівчаток 4 років – 58,92%, 5 років – 57,55%, у хлопчиків відповідно – 58,45% та 58,86% (табл.1,2).

При порівнянні показників між дівчатами та хлопцями 4-5 років з патологією зору та між дівчатами та хлопцями без порушення зору не виявлено статистично достовірної різниці за цими тестами ($P>0,05$).

Таблиця 1

Порівняльний аналіз рівня розвитку здібності до просторового орієнтування у дітей 4 років у нормі та з функціональними порушеннями зору

Тести	Стать	Норма		Порушення зору		Зниження рівня розвитку в %	t-Стюдента, P
		X	$\pm m$	X	$\pm m$		
<i>ходьба по прямій із закритими очима, см</i>	д	68,15	6,31	108,78	11,19	59.61	<0.05
	х	64,20	7,78	103,57	10,26	61.32	<0.05
<i>кидки м'яча в ціль, бали</i>	д	2,46	0,43	1	0,20	59.35	<0.05
	х	2,67	0,38	1,14	0,24	57.30	<0.05
<i>біг до м'ячів, с</i>	д	12,16	0,31	19,19	0,36	57.81	<0.05
	х	12,64	0,41	19,81	0,90	56.72	<0.05

Таблиця 2

Порівняльний аналіз рівня розвитку здібності до просторового орієнтування у дітей 5 років у нормі та з функціональними порушеннями зору

Тести	Стать	Норма		Порушення зору		Зниження рівня розвитку в %	t-Стюдента, P
		X	$\pm m$	X	$\pm m$		
<i>ходьба по прямій із закритими очима, см</i>	д	62,23	5,45	101,47	11,47	63.06	<0.05
	х	59,12	7,90	95,73	9,25	61.92	<0.05
<i>кидки м'яча в ціль, бали</i>	д	3,50	0,35	1,53	0,23	56.29	<0.05
	х	3,69	0,58	1,54	0,23	58.26	<0.05
<i>біг до м'ячів, с</i>	д	10,95	0,17	16,79	0,27	53.30	<0.05
	х	10,85	0,26	16,97	0,52	56.40	<0.05

Таким чином, порушення зорового аналізатора призводить до суттєвого зниження показників з розвитку координаційної здібності до просторового орієнтування. Саме тому формування здібності до просторового орієнтування є надзвичайно важливим засобом у розвитку основних рухів дітей середнього та старшого дитячого віку з функціональними порушеннями зору. Проте недостатність її у дітей з порушенням зору є не лише результатом патологічних порушень, а й наслідком гіподинамії. У зв'язку з цим саме цьому виду координаційних здібностей треба приділяти значну увагу.

На підставі цих даних та аналізу науково-методичної літератури розроблена методика розвитку координаційної здібності до просторового орієнтування [2]. Формуючи цю координаційну здібність у дітей цієї категорії, ми брали до уваги ступінь зорового дефекту, особливості діагнозу, наявність попереднього рухового досвіду, стан та можливості інших аналізаторів, вік. У розробленій методиці використовувались наступні спеціальні завдання: чергування ходьби великими та малими кроками, чергування напівприсідів та повних присідів, зміна напрямку руху за звуковими сигналами, ходьба по розміткам, по мотузці із закритими очима, слаломна ходьба та біг, виконання вправ після подразнення вестибулярного аналізатора, метання м'яча на максимальну відстань та її на половину, метання м'яча на задану відстань, метання різних за вагою предметів; різноманітні види ходьби та бігу: ходьба та біг по розміткам, вправи з різною амплітудою з виключенням зорового контролю, повороти на місці та у русі, ходьба та біг з різною довжиною кроку, чергування різних видів ходьби, метання контрастних за вагою предметів на різну відстань, ходьба із закритими очима на звуковий сигнал [4,6,9]. Для формування цього виду координаційної здібності ми використовували різноманітні „контрастні” та „зближуючі” завдання.

Позитивні зрушення в рівні розвитку цього виду координаційної здібності відображають вікові особливості її розвитку, а також вплив цілеспрямованого педагогічного впливу, про що свідчить більш виражені зміни показників у дітей експериментальних груп у порівнянні з контрольними. Позитивні зміни відбулись також у контрольних групах дітей 5 років, де кінцеві результати за деякими показниками статистично достовірно відрізнялись від вихідних даних. Проте темпи приросту в експериментальних групах були значно вищі, ніж в контрольних (табл. 3,4).

Результати виконання тестів протягом формувального педагогічного експерименту поліпшились в експериментальній групі хлопчиків 4 років на 21,55%, у дівчаток 4 років поліпшення параметрів склало 20,89%. У той же час у дітей 4 років контрольної групи не виявлено статистично достовірного приросту показників за жодним тестом, що відображає рівень розвитку цього виду координаційної здібності ($P>0,05$). У відсотках приріст

показників дітей контрольної групи становить: у дівчаток – 6,54%, у хлопчиків – 7,07%. Таким чином, темпи приросту показників дітей в контрольній групі нижчі, ніж в експериментальній: у хлопчиків 4 років у 3,05 рази, а у дівчаток у 3,19, ніж в експериментальній групі.

Таблиця 3

Аналіз ефективності методики формування здібності до просторового орієнтування у дітей 4 років з функціональними порушеннями зору

Тести	стать	група	До експерименту			Після експерименту			% приріст показника	t-Стюдента, P
			X	$\pm m$	V	X	$\pm m$	V		
ходьба по прямій, см	х	Е Г	103.88	14.32	36.48	84.50	11.15	34.91	20.58	<0.05
		К Г	106.50	14.85	36.9	98.13	12.59	33.96	8.19	>0.05
	д	Е Г	109.20	14.39	39.54	88.30	11.46	38.93	21.17	<0.05
		К Г	111.20	13.64	38.41	102.60	13.14	38.42	8.04	>0.05
кидки м'яча в ціль, бали	х	Е Г	1.12	0.26	62.22	1.62	0.28	45.78	36.36	<0.05
		К Г	1.13	0.40	93.33	1.25	0.39	82.8	10.53	>0.05
	д	Е Г	1.00	0.32	97.00	1.40	0.32	69.29	33.33	<0.05
		К Г	1.00	0.22	65.00	1.10	0.37	100	9.53	>0.05
біг до м'ячів, с	х	Е Г	19.78	1.12	15.01	18.31	0.62	9.01	7.72	<0.05
		К Г	19.85	1.07	14.21	19.36	0.76	10.43	2.5	>0.05
	д	Е Г	19.16	0.54	8.51	17.66	0.36	6.17	8.17	<0.05
		К Г	19.23	0.55	8.53	18.84	0.57	9.05	2.05	>0.05

Результати виконання тестів протягом формувального педагогічного експерименту поліпшились в експериментальній групі хлопчиків 5 років на 34,8%, у дівчаток поліпшення параметрів склало – 35,75%. У дітей 5 років контрольної групи не виявлено достовірного поліпшення показників за наступними тестами: у дівчаток за тестом „кидки м'яча у ціль, стоячи до неї спиною”, у хлопчиків за тестами „ходьба по прямій із закритими очима”, „кидки м'яча у ціль” ($P > 0.05$). У відсотках приріст показників дітей контрольної групи становить: у дівчаток – 10,2%, у хлопчиків – 11,18%. Таким чином, темпи приросту показників дітей в контрольній групі нижчі, ніж в експериментальній: у хлопчиків у 3,11, у дівчаток у 3,5 рази нижчі, ніж в експериментальній групі (табл. 3,4).

Таблиця 4

Аналіз ефективності методики формування здібності до просторового орієнтування у дітей 5 років з функціональними порушеннями зору

Тести	стать	група	До експерименту			Після експерименту			% приріст показника	t-Стюдента, P
			X	$\pm m$	V	X	$\pm m$	V		
ходьба по прямій, см	х	Е Г	95.44	14.05	41.63	67.33	7.86	33.0	34.54	<0.05
		К Г	96.78	14.64	42.79	87.67	10.07	32.5	9.88	>0.05
	д	Е Г	101.80	11.58	34.13	71.30	7.03	29.6	35.24	<0.05
		К Г	99.80	12.66	38.06	89.10	11.94	35.89	11.33	<0.05
кидки м'яча в ціль, бали	х	Е Г	1.56	0.36	65.16	2.67	0.35	37.45	52.48	<0.05
		К Г	1.67	0.36	60.48	2.00	0.34	55.9	17.98	>0.05

	δ	Е Г	1.50	0.32	64.67	2.60	0.42	48.65	53.66	<0.05
		К Г	1.60	0.32	60.63	1.80	0.44	73.14	11.76	>0.05
біг до м'ячів, с	х	Е Г	16.96	0.77	12.80	14.25	0.42	8.33	17.37	<0.05
		К Г	16.98	0.83	13.90	16.04	0.63	11.09	5.69	<0.05
	δ	Е Г	16.78	0.37	6.67	13.96	0.28	6.11	18.35	<0.05
		К Г	16.76	0.38	6.75	15.54	0.33	6.30	7.52	<0.05

Висновки.

1. У результаті проведеного формувального педагогічного експерименту виявилась ефективність запропонованої методики формування координаційної здібності у дітей 4-5 років з функціональними порушеннями зору. Причому більша ефективність приросту показників спостерігається у дітей 5 років.

2. Результати дослідження підтверджують, що застосування спеціальних навчальних завдань є ефективним підходом у методиці навчання та формування координаційної здібності до орієнтації у просторі дітей дошкільного віку з функціональними порушеннями зору. Розроблена методика розкриває нові можливості для підвищення ефективності фізичного виховання дітей 4-5 років, дає можливість досягнути більш високого рівня координаційного базису.

Наші подальші дослідження присвячені аналізу особливостям приросту здібності до збереження статичної та динамічної рівноваги у дітей 4-5 років з вадами зору.

Література

1. Воловик Н.І. Дослідження координаційних здібностей у дітей 4-5 років з порушення зору / Н.І. Воловик // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. Зб. наук. пр. / За ред. проф. С.С. Єрмакова – Х.: ХДАДМ (ХХП), 2007. – № 4. – С. 28-31.
2. Воловик Н.І. Методика розвитку координаційних здібностей у дітей 4-5 років з порушення зору / Н.І. Воловик // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. Зб. наук. пр. / За ред. проф. С.С. Єрмакова – Х.: ХДАДМ (ХХП), 2007. – № 10. – С. 12-15.
3. Воловик Н.І. Розвиток здібності до просторового орієнтування у дітей з порушенням зору / Н.І. Воловик // Вісник ЧПДУ ім. Т.Г. Шевченка. Серія: педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт: Збірник. – Чернігів, 2007. – Вип. 44. – С. 437-439.
4. Лях В.И. Координационные способности школьников / В.И. Лях. – Минск, 1989. – 160 с.
5. Павлов Ю.В. Деякі особливості фізичної підготовленості дітей молодшого і середнього дошкільного віку з порушенням зору / Ю.В. Павлов, В.І. Сердюченко // Концепція підготовки спеціалістів фізичної культури та спорту в Україні: Матеріали I респ. конф. – Луцьк, 1994. – С. 494-495.
6. Платонов В.Н. Общая теория подготовки спортсменов в олимпийском спорте / В.Н. Платонов – К.: Олимпийский. л-ра, 1997. – 584 с.
7. Теория и организация адаптивной физической культуры Учебник. Т. 2. Содержание и методика адаптивной физической культуры характеристика ее основных видов / Под общ. ред. проф. С.П. Эвсеева. – М.: Совет. спорт, 2005. – 448 с.
8. Харченко Л.В. Совершенствование базовых координационных способностей у школьников 8-12 лет с нарушением зрения: Автореф. дис. ... канд. пед. наук / Л.В. Харченко; СГАФК – Омск., 1999. – 19 с.
9. Чудна Р.В. Теорія адаптивного фізичного виховання / Р.В. Чудна – К.: Наук. думка, 2003. – 270 с.
10. Юхименко М.А. Фізична культура як засіб формування просторової орієнтації дітей з порушенням зору / М.А. Юхименко // Вісн. ЧПДУ ім. Т.Г. Шевченка. Сер.: Пед. науки. Фізичне виховання та спорт: Збірник. – Чернігів, 2007. – Вип. 44. – С. 447-449.

Надійшла до редакції 09.09.2008р.